

บทคัดย่อ

ปัญหาหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นปัญหาเรื้อรังมานานนับ 10 ปี และสถานการณ์มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นจนถึงขั้นวิกฤตในปีนี้ แม้ว่าจะมีการกำหนดวันห้ามเผาในที่โล่งทุกชนิดในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบนโดยเด็ดขาด หรือแม้แต่ ในชุมชนก็มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาหมอกควันเช่นกัน เช่น การประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชน หรือในการประชุมประจำเดือน และจากป้ายประชาสัมพันธ์ที่ติดตามสถานที่สำคัญต่างๆ เพื่อรณรงค์ห้ามเผาป่า ห้ามเผาเศษวัสดุทางการเกษตรทุกชนิดในชุมชน อย่างไรก็ตามก็ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหามอกควันได้ ซึ่งอุปสรรคอย่างหนึ่งที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาคือ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากการเผาในที่โล่ง จึงยังคงมีการเผาจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง โดยประเมินได้จากข้อมูลจุดความร้อน ดังนั้นการเผยแพร่ความรู้ การประชาสัมพันธ์ และการรณรงค์อย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีความตระหนักถึงปัญหาและเข้าใจตรงกัน จึงมีความจำเป็นและสำคัญเพื่อเป็นการเร่งแก้ไขปัญหาคือ “การไม่เผา” อีกทั้งยังต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่าง เข้มงวดและจริงจังให้มากขึ้น ด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการปัญหาหมอกควัน ก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญ จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการประสบความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหามอกควันในชุมชนเป็นปัจจัยเดียวกันกับปัจจัยที่จะทำให้การแก้ไขปัญหามอกควันในชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความตระหนักของชน ความรู้ความเข้าใจของประชาชน และงบประมาณ โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมีอาสาสมัครเฝ้าระวังไฟป่าอยู่แล้วเพียงแต่ขาดงบประมาณและสวัสดิการสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการดับไฟ รวมถึงอุปกรณ์ป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมในการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากปัญหาหมอกควัน ตลอดจนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลออนไลน์หรือแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือที่รายงานสถานการณ์มลพิษทางอากาศได้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากหลังจากการเข้าร่วมอบรมในโครงการนี้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากบริบทของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจึงไม่เหมือนกัน ส่งผลให้รูปแบบของการแก้ไขปัญหาคือ อาจแตกต่างกันไปด้วย หากคนในชุมชนมีความหลากหลายของชาติพันธุ์ มีความแตกต่างของประเพณี วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต สามารถนำแนวคิดของนวัตกรรม “ปฏิทินท้องถิ่น วิถีชาวหนองบัว ” ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชนได้ เพราะจะทำให้การจัดการชุมชนมีระบบที่ดีขึ้นและนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งต่อไป ซึ่งเป็นกลไกในการรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของชุมชนและสามารถปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหามอกควันในสถานการณ์ใหม่ๆ ได้

คำสำคัญ: ปัญหาหมอกควัน, การจัดการชุมชน, รูปแบบการแก้ปัญหา